

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Чепік-Трегубенко О.С.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Автором обґрунтовані необхідність та доцільність подальшого розвитку взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в Україні. Визначено та охарактеризовано основні заходи у цьому напрямі. Акцентовано увагу на суттєвій значимості взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства для забезпечення стабільності основоположних засад державного ладу та суспільного ладу. Наголошено на необхідності розвитку рівноправного партнерства органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у контексті євроінтеграції. Робиться висновок про масштабний характер завдань, що нині стоять перед Українською державою та громадянським суспільством у досліджуваному напрямі.

Ключові слова: взаємодія, плюралізм, органи публічної влади, інститути громадянського суспільства, інформаційна відкритість, участь громадян у державному управлінні, підвищення політичної культури населення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі пріоритетним вектором розвитку Української держави вважається вдосконалення демократичних процедур, що передбачає, зокрема, взаємодію органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства.

Питання організації та функціонування суспільства, засоби і шляхи упорядкування суспільних відносин, найбільш прийнятні варіанти взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства залишаються актуальними протягом усієї історії людства. Розвиток і формування громадянського суспільства – це важлива умова для забезпечення збалансованого соціально-економічного, політичного, духовно-культурного функціонування Української держави. Тому особливої наукової значимості набуває пошук й встановлення характерних рис взаємодії між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства в Україні.

З урахуванням вищезазначеного, проблематика взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства має як науково-дослідницьке, так і практичне підґрунтя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні аспекти зазначеної проблематики вивчали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: С. Алексєєв, С. Бобровник, А. Венгеров, С. Вітвіцький, О. Зайчук, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Котюк, Л. Кравченко, В. Кремень, І. Кресіна, Л. Наливайко, В. Нерсисянц, Ю. Оборотов, Н. Оніщенко, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, А. Селіванов, О. Скакун, О. Скрипнюк, О. Тихомиров, В. Ткаченко, Ю. Тодика, М. Цвік, М. Цимбалюк, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та ін. Незважаючи на суттєві наукові напрацювання, залишаються нерозкритими та вимагають подальшої науково-теоретичної розробки питання підвищення ролі громадянського суспільства у процесі реалізації європейської політики держави, вдосконалення механізму взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства тощо.

Метою статті є визначення основних умов і засад ефективної та дієвої взаємодії органів публічної влади й інститутів громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія як філософська категорія відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість; взаємодія розглядається як універсальна форма руху, розвитку, визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи [1]. Так, громадянське суспільство і правова держава логіч-

но припускають один одного. Громадянське суспільство зміцнює соціально-економічні передумови правової держави, у той час як правова держава створює широкі можливості для розвитку громадянського суспільства [2, с. 8]. Отже, громадянське суспільство та правова держава – це взаємообумовлені соціальні системи.

Вимоги демократичного трансформування суспільного ладу та державного ладу України з перших днів її незалежності передбачали, зокрема, посилення взаємодії держави й суспільства задля служіння публічним інтересам українського народу [3, с. 196]. Оскільки, рівновага між інститутами громадянського суспільства та органами публічної влади – важливий чинник стабільного демократичного розвитку.

Становлення ефективної вітчизняної моделі демократичної консолідації влади, політичної еліти та громадськості можливе лише за умови функціонування дієвого громадянського суспільства [4, с. 361]. Громадянське суспільство функціонує більш ефективноше у разі створення певних сприятливих умов, які значною мірою створює саме суспільство, через державу і всупереч їй. Через державу – створенням необхідних законів, формуванням демократичних структур, суворим дотриманням державою загальноприйнятих норм і процедур. Всупереч державі – створенням у межах Конституції протипаги державі у формі незалежних громадських організацій, масових демократичних суспільних рухів, засобів масової інформації тощо. Це сприяє встановленню юридичної рівності всіх членів суспільства, законодавчому регулюванню відносин суспільства і держави [5, с. 153]. Розвинене громадянське суспільство не може існувати без демократичної держави, яка створює та підтримує, передусім, юридичні, економічні, духовно-ідеологічні й інші засади його функціонування. У цих умовах громадянське суспільство є основою стабільності держави, а держава – чинником ефективного функціонування і розвитку громадянського суспільства.

Органи публічної влади декларують важливість демократичних цінностей та ролі практичного застосування новітніх демократичних механізмів урядування, за яких комунікативна політика держави має забезпечити створення розвинутих інституціоналізованих комунікацій, у тому числі між владою та громадянами, на принципово нових засадах – рівній партнерській взаємодії [6, с. 149]. Інститути громадянського суспільства формують альтернативну органам влади силу, яка за своїм потенціалом спроможна стимулювати європейські інтеграційні

процеси. Для того, щоб Україна як незалежна самостійна держава утвердилася у ролі повноправного суб'єкта міжнародних відносин, потрібно забезпечити ефективне використання внутрішніх економічних і політичних ресурсів, спрямувати зусилля нації на розбудову української державності на засадах розвитку громадянського суспільства [7, с. 5]. У контексті цього важливо враховувати досвід розвинених країн світу, який свідчить, що суспільний прогрес, демократичний розвиток та економічне зростання будь-якої держави неможливо реалізувати без активної участі громадянського суспільства.

Сьогодні Україна перебуває в процесі напрацювання ефективного механізму взаємодії у цій сфері з урахуванням практики та законодавства європейських країн. У процесі оптимізації взаємодії з інститутами громадянського суспільства істотне значення мають наступні форми діяльності органів публічної влади:

1) *подальше створення нормативно-правової бази, реалізація якої дозволяє забезпечити правову захищеність громадян, їх соціальних та громадських об'єднань.* Важливими нормативно-правовими актами у цьому напрямі стали: Закони України «Про соціальний діалог в Україні» від 23 грудня 2010 р. [8], «Про громадські об'єднання» 22 березня 2012 р. [9], Укази Президента України «Про Стратегію державної підтримки розвитку громадянського суспільства та першочергові заходи з її реалізації» від 2012 р. [10] та «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 2012 р. [11], Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 2010 р. [12] тощо. На сьогоднішньому етапі державно-правового розвитку прийняття низки законодавчих актів дозволяє говорити про розширення правового поля для взаємодії вказаних інститутів. Разом із тим, сучасні законодавчі умови не забезпечують розвиток ефективного процесу взаємодії на достатньому рівні.

2) *здійснення заходів щодо зміцнення довіри між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства: інформаційна відкритість публічної влади; вчасне інформування громадськості про політичні рішення; доступність й підзвітність органів влади тощо.* Всеосяжні соціальні зміни в епоху переходу від індустріального до інформаційного суспільства характеризуються, зокрема, інтенсифікацією і глобалізацією інформаційних зв'язків, зростанням соціальної значущості інформації в усіх сферах життя [13, с. 57]. Доступ до публічної інформації може сприяти відкритому та прозорому обговоренню всіх існуючих проблем через діалог між владою і громадянським суспільством [14, с. 28]. У контексті цього надзвичайно важливим є питання щодо забезпечення належного рівня комунікації між державою та її громадянами [15, с. 97]. Так, необхідною умовою удосконалення діяльності органів публічної влади є забезпечення їх діяльності на засадах принципів відкритості, прозорості та гласності. Оскільки, інформаційна закритість органів публічної влади порушує або перешкоджає реалізації права громадян, зокрема, на доступ до публічної інформації, яке регламентоване Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами й міжнародними актами, ратифікованими Верховною Радою України.

3) *забезпечення активної участі громадян у державному управлінні.* Громадська участь поінформованих громадян у публічному управлінні має бути визнана одним з показників ефективності діяльності органів публічної влади при її оцінці.

Громадяни України у процесі реалізації права на участь в управлінні державними справами фактично беруть участь у здійсненні різних форм політичної влади [16, с. 16]. Право кожної особи, будь-якої спільноти, асоціації, у тому числі державної, брати участь в управлінні загальними справами – невід'ємна демократична засада в її організації [17, с. 157]. Право на участь в управлінні державними справами та його реалізація має визначальне значення для розвитку громадянського суспільства. Сьогодні існує необхідність у створенні інституційних і правових механізмів залучення інститутів громадянського суспільства до вироблення та реалізації публічної політики в Україні. Становлення ефективної вітчизняної моделі участі громадськості в управлінні державними справами сприяє формуванню дієвого громадянського суспільства на основі відповідних європейських стандартів. Застосування найкращих світових практик у поєднанні з національною специфікою має стати одним із основних напрямів державної політики;

4) *сприяння процесу підвищення політичної культури населення, об'єднання населення навколо єдиних національних цінностей.* Нині політика все активніше входить у практичне життя громадян. Тож особливо важливо враховувати місце політичної культури у суспільному житті, її вплив на громадянську позицію населення тощо.

Політична культура розуміється як якісний склад політичного життя суспільства, що визначається історичними, соціально-економічними та політичними умовами і відображає засвоєння суб'єктом – суспільством, групою осіб, особою – відповідних політичних відносин, способів діяльності, норм і цінностей, ступінь соціокультурного розвитку людини та ступінь її активності у перетворенні політичної, соціальної дійсності [18, с. 7]. Політичну культуру громадянського суспільства необхідно розвивати як одну з головних умов соціально-політичної стабільності. Залучення громадян до процесу прийняття рішень сприятиме формуванню демократичної політичної культури в Україні. В свою чергу, громадяни також мають зрозуміти, що позиція відсторонення від політики, яка сьогодні часто прослідковується під час формування органів публічної влади, далеко не краща за умови, коли влада намагається забезпечити собі простір безконтрольності та вседозволеності.

Таким чином, було визначено і розкрито лише первинні заходи у процесі оптимізації ефективності взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Необхідно зазначити, що існує й низка інших важливих заходів у цьому напрямі, зокрема: надання державних гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина відповідно до основоположних міжнародних документів у сфері захисту прав людини; сприяння державою реалізації принципів політичного та ідеологічного плюралізму, забезпечення свободи діяльності громадських об'єднань, рівноправне надання їм можливостей використовувати державні мас-медіа; розвиток та незалежне функціонування приватних засобів масової інформації тощо; інституалізація громадянського суспільства та ін.

Такий діапазон необхідних реформаторських та модернізаційних заходів забезпечить налагодження діалогу між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства на принципах відкритості, прозорості, партнерства, підзвітності й відображатиме масштабний характер завдань, що стоять перед Українською державою та громадянським суспільством.

Публічна влада та громадянське суспільство виступають як два взаємодоповнюючих один одного соціальних формоутворення. Обидві сторони мають активно сприяти взаємному розвитку власних структур на договірних засадах взаємоповаги та злагоди. Протиріччя, що виникають при їх взаємодії, мають здебільшого конструктивно-продуктивний характер. Ефект взаємодоповнюваності виникає у результаті того, що громадянське суспільство забезпечує, насамперед, ціннісні аспекти соціального буття громадян, а держава – нормативні. Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства надає максимальні можливості для реалізації людиною її природних прав.

Висновки та пропозиції. Підводячи підсумки необхідно зауважити наступне.

1. Проблема взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства має багатоаспектний характер. Взаємодія вказаних суб'єктів на основі партнерства необхідна для розвитку України як правової, демократичної, соціальної держави. Досвід демократичних держав світу свідчить, що саме взаємодія дозволяє досягти більшої ефективності у багатьох сферах суспільного життя. Цей процес має суттєве значення для забезпечення стабільності основоположних засад державного ладу та суспільного ладу України. Сьогодні у нашій країні назріла потреба у виробленні системи заходів і механізмів ефективного й рівноправного партнерства органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, оскільки органи публічної влади, що співпрацюють з інститутами громадянського суспільства, істотно підвищують результативність своєї діяльності.

2. Подальше утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави потребує удосконалення державної політики щодо взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства з урахуванням найкращих світових практик у поєднанні з національною специфікою. Одним з основних завдань влади є налагодження публічного партнерства між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства як рівноправних суб'єктів. Рів-

ноправне партнерство інститутів громадянського суспільства та органів публічної влади – це перспективний шлях упровадження євроінтеграційної політики та її підтримки громадськістю.

3. У результаті проведеного дослідження визначено та розкрито первинні заходи оптимізації ефективності взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства: подальше створення нормативно-правової бази, реалізація якої дозволяє забезпечити правову захищеність громадян, їх соціальних та громадських об'єднань; здійснення заходів щодо зміцнення довіри між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства: інформаційна відкритість публічної влади; вчасне інформування громадськості про політичні рішення; доступність й підзвітність органів влади тощо; забезпечення активної участі громадян у державному управлінні; сприяння процесу підвищення політичної культури населення, об'єднання населення навколо єдиних національних цінностей; надання державних гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина відповідно до основоположних міжнародних документів у сфері захисту прав людини; сприяння державою реалізації принципів політичного та ідеологічного плюралізму, забезпечення свободи діяльності громадських об'єднань, рівноправне надання їм можливостей використовувати державні мас-медіа; розвиток та незалежне функціонування приватних засобів масової інформації тощо; інституалізація громадянського суспільства та ін. Необхідно зазначити, що існує й низка інших важливих заходів у цьому напрямі, які потребують подальшого вивчення.

4. За нинішніх умов ця проблематика має істотне значення, адже результати відповідних наукових досліджень сприятимуть послідовному, комплексному і системному реформуванню сучасних державного ладу та суспільного ладу України. Орієнтиром у досліджуваному напрямі, передусім, мають бути висновки вітчизняної юридичної науки з урахуванням національних особливостей. У свою чергу, вітчизняна практика повинна сприймати конструктивні ідеї та позитивний досвід зарубіжних країн.

Список літератури:

1. Большая советская энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Взаимодействие%20>
2. Евтушенко М. В. Социально-философский анализ взаимодействия гражданского общества и государства в России: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / Евтушенко Мария Валерьевна. – Краснодар, 2009. – 171 с.
3. Мінченко Р. М. Проблеми взаємодії державної влади і громадянського суспільства / Р. М. Мінченко // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – Вип. 29. – С. 195-202.
4. Грабовський В. А. Шляхи удосконалення взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства / В. А. Грабовський, О. О. Міщан // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 1. – С. 361-365.
5. Дементьев В. Е. Условия функционирования гражданского общества и его взаимодействие с государством / В. Е. Дементьев // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: История и политические науки. – 2009. – № 4. – С. 152-158.
6. Радченко О. В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення: [монографія] / О. Радченко – Х.: Магістр, 2009. – 380 с.
7. Степаненко С. В. Взаємодія органів державної влади та інституцій громадянського суспільства в процесі реалізації євроінтеграційної політики України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / С. В. Степаненко. – Х., 2010. – 20 с.
8. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 р. (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 255.
9. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.
10. Про Стратегію державної підтримки розвитку громадянського суспільства та першочергові заходи з її реалізації: Указ Президента України від 24 березня 2012 р. // Офіційний вісник Президента України. – 2012. – № 13. – С. 4. – Ст. 322.
11. Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України від 25 січня 2012 року // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 19.

12. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – С. 36. – Ст. 2945.
13. Дзьобань О. П. Право на інформацію: філософсько-правовий аспект проблеми / О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 4. – С. 56-64.
14. Вітвіцький С. С. Право на доступ до публічної інформації в контексті контролю громадян за діяльністю держави / С. С. Вітвіцький // Право і суспільство. – 2014. – № 5. – С. 28-33.
15. Смокович М. Доступ до публічної інформації: окремі аспекти теорії та судової практики / М. Смокович // Право України. – 2014. – № 3. – С. 97-109.
16. Грабильніков А. В. Конституційне право громадян України брати участь в управлінні державними справами: проблеми теорії і практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право» / А. В. Грабильніков. – К., 2006. – 19 с.
17. Козлова Е. И. Конституционное право России: учебник / Е. И. Козлова, О. Е. Кутафин. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2014. – 578 с.
18. Корж С. А. Фрагментарна політична культура як вияв перехідного періоду розвитку українського суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» / С. А. Корж. – К., 2009. – 20 с.

Чепик-Трегубенко О.С.

Днепропетровский государственный университет внутренних дел

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ С ИНСТИТУТАМИ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ

Аннотация

Автором обоснованы необходимость и целесообразность дальнейшего развития взаимодействия органов публичной власти с институтами гражданского общества в Украине. Определены и охарактеризованы основные направления в этом процессе. Акцентировано внимание на существенной значимости взаимодействия органов публичной власти с институтами гражданского общества для обеспечения стабильности основополагающих принципов государственного строя и общественного строя. Отмечена необходимость развития равноправного партнерства органов публичной власти и институтов гражданского общества в контексте евроинтеграции. Делается вывод о масштабном характере задач, которые стоят перед Украинским государством и гражданским обществом в исследуемом направлении.

Ключевые слова: взаимодействие, плюрализм, органы публичной власти, институты гражданского общества, информационная открытость, участие граждан в государственном управлении, повышение политической культуры населения.

Chepik-Tregubenko O.S.

Dnepropetrovsk State University of Internal Affairs

THEORETICAL AND PRACTICAL BASES OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS IN UKRAINE

Summary

The author proved the necessity and appropriateness of further development of public authorities with civil society in Ukraine. Identify and characterize the main directions in the process. Emphasize the essential importance of the interaction of public authorities and civil society institutions to ensure the stability of the fundamental principles of the state system and social order. The necessity of an equal partnership of the public authorities and civil society in the context of European integration. It is concluded that large-scale nature of the problems facing the Ukrainian government and civil society in the study area.

Keywords: cooperation, pluralism, public authorities, civil society, transparency, citizen in public administration, improving the political culture of the population.